

ЛОВІНЬСЬКА ЛЮДМИЛА¹,
КРИШТОПА ІРИНА²,
ГРАБОВИЙ ВЛАДИСЛАВ³

Міжнародне та національне регулювання протидії тероризму та його фінансуванню в системі фінансового моніторингу

АНОТАЦІЯ. Загострення питань фінансової безпеки як на глобальному, так і на національному рівні, висуває нові виклики перед фахівцями, діяльність котрих пов'язана з фінансовим менеджментом, формуванням інформаційного забезпечення прийняття рішень в інвестиційній сфері, бухгалтерським обліком, аудитом, оподаткуванням тощо. Більшість таких фахівців залучається до первинного фінансового моніторингу, їх професійні обов'язки стають ширшими. Цей чинник спонукає до розвитку вищої економічної освіти із врахуванням нових завдань, які виникають на практиці. Проблемним питанням становлення освітніх програм та окремих дисциплін в їх рамках є висвітлення специфічних аспектів щодо сфер, у яких формуються брудні доходи, та міжнародного і національного законодавства, котре спрямоване на протидію таким процесам, зокрема тероризму та його протидії. На основі ретроспективного аналізу становлення та його функціонування системи нормативно-правового регулювання протидії тероризму та його функціонуванню на глобальному та національному рівні визначено концептуальні підходи до висвітлення означених питань в курсі дисципліни «Фінансовий моніторинг» для здобувачів освіти, які опановують даний фах в рамках економічних спеціальностей. Досліджено, як відбувалось становлення та розвиток міжнародної правової системи протидії тероризму та його фінансуванню; розглянути ключові нормативно-правові акти у цій царині, ухвалені протягом XX та XI століть; розглянуті організаційні засади законотворчої роботи щодо боротьби з міжнародним тероризмом на глобальному рівні, зокрема урядами країн світу та ООН. Висвітлено основні положення Стандартів FATF щодо протидії фінансуванню тероризму та запровадження цільових фінансових санкцій. Проведено аналіз законодавства України у сфері запобігання та протидії тероризму та цільових фінансових санкцій, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, а також виявлено вплив на його розбудову міжнародних нормативно-правових актів. Запропоновано конструкт представлення міжнародного та національного законодавства щодо протидії тероризму та його фінансуванню в тематиці дисципліни «Фінансовий

¹ **Ловінська Людмила Геннадіївна** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Сфера наукових інтересів: облік, звітність підприємств, оподаткування, фінансовий моніторинг. Електронна адреса: lovinska.liudmyla@kneu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5427-7185>

² **Криштопа Ірина Ігорівна** — доктор економічних наук, професор, професор кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Сфера наукових інтересів: облік, оподаткування, фінансовий моніторинг. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1759-6472>

³ **Грабовий Владислав Володимирович** — кандидат юридичних наук, адвокат. Сфера наукових інтересів: оподаткування, фінансовий моніторинг, економічна злочинність. ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1010-9868>

моніторинг» для здобувачів освіти з економічних спеціальностей в рамках освітніх програм, де здійснюється поглиблене вивчення фінансового моніторингу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Фінансовий моніторинг, легалізація доходів, тероризм, законодавство, протидія тероризму, протидія фінансуванню тероризму, конвенція, резолюція, закон, FATF, Рекомендації (стандарти) FATF, ООН, Рада Безпеки ООН, санкції

Вступ

Одним з негативних наслідків глобалізації стало загострення питань фінансової безпеки як на глобальному, так і на національному рівні. Поширення транснаціональної економічної злочинності, міжнародного тероризму породжує нелегальні фінансові потоки, які частково через механізми відмивання переводяться в легальний оборот капіталу, а частково спрямовуються на фінансування нових злочинів та терористичних актів. Система протидії таким явищам висуває нові виклики перед фахівцями, діяльність котрих пов'язана з фінансовим менеджментом, формуванням інформаційного забезпечення прийняття рішень в інвестиційній сфері, бухгалтерським обліком, аудитом, оподаткуванням тощо. Більшість таких фахівців залучається до первинного фінансового моніторингу, їх професійні обов'язки стають ширшими.

Для України важливість протидії відмиванню брудних доходів посилюється двома чинниками. По-перше, військова агресія росії проти України ставить завдання посилення пильної уваги за виявленням, рухом і використанням активів, які є власністю резидентів рф, дотриманням міжнародних та національних санкцій проти рф та її громадян. По-друге, успішність подолання шляху до вступу України в ЄС залежить імплементація міжнародного законодавства з питань протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення у правове поле України. Тож критично важлива наявність фахівців, які реалізовуватимуть це законодавство на практиці. Звідси випливає, що підготовка фахівців з фінансового моніторингу, які володіють найсучаснішими знаннями з методології та організації фінансового моніторингу і положень міжнародного та національного законодавства, що регулює зазначену сферу, набуває особливого значення. Цей чинник спонукає до розвитку вищої економічної освіти із врахуванням нових завдань, які виникають на практиці.

Становлення освітніх програм, що готують фахівців з фінансового моніторингу у Київському національному університеті імені Вадима Гетьмана став постулат, що первинний фінансовий моніторинг завжди реалізується у певній сфері діяльності: облік, аудит, банківська справа, страхування, торгівля нерухомістю, нотаріат, лотерейна діяльність, індустрія азартних ігор тощо, а державний фінансовий моніторинг також

орієнтований на галузеву професійну діяльність, над первинним фінансовим моніторингом якої він здійснює нагляд та регулювання⁴. Тож, логіка такого підходу базується на тому, що від відповідального працівника з фінансового моніторингу або фінансового розвідника вимагається глибоке розуміння і знання професійної специфіки діяльності суб'єкта чи то первинного, чи то державного фінансового моніторингу, а не тільки власне процедурного аспекту фінансового моніторингу. Звідси випливає ідея, що готувати фахівців доцільно за певною спеціальністю, в рамках якої здійснюється фінансовий моніторинг. В цьому аспекті вибір галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування», на нашу думку, виявився вдалим, тому що облікова інформація про фінансові операції є ключовим джерелом для фінансового моніторингу, а проблематика тіньової економіки — це, з одного боку, питання дотримання податкового законодавства, а, з іншого, наявності, відсутності або викривлення відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку. Тож, серед усього різноманіття професій, залучених до фінансового моніторингу, облік та оподаткування є найуніверсальнішою щодо дотичності до цієї сфери, оскільки бухгалтери, аудиторі, працівники державної податкової служби, податкові консультанти працюють в кожній або з кожною компанією, що є суб'єктом первинного фінансового моніторингу⁵.

Базовою обов'язковою дисципліною освітньо-професійної програми першого (бакалаврського рівня) вищої освіти «Фінансовий моніторинг і аналіз», відкритої в КНЕУ імені Вадима Гетьмана в 2021 році, є дисципліна «Фінансовий моніторинг». Перед розробниками програми і авторами курсу постало проблемне питання визначення тематики дисципліни. Очевидним було те, що в курсі мають бути всебічно висвітлені теоретико-методологічні аспекти фінансового моніторингу та його процедурний аспект.

Щодо теоретико-методологічних засад фінансового моніторингу слід зазначити, вони не знайшли глибокого висвітлення в науковій літературі. Наукова школа з фінансового моніторингу ще тільки проходить своє становлення в Україні, тому розробникам довелося зосередитись на створенні наукового підґрунтя курсу, зокрема на вивченні сутності предмету і методу фінансового моніторингу, застосовуючи онтологічний підхід⁶.

⁴ Ловінська Л. Г. Розвиток фінансового моніторингу як науки в контексті євроінтеграції України. *Фінанси України*. 2022. № 11. С. 49-63.

⁵ Там само.

⁶ Ловінська Л. Г. Завдання розвитку фінансового моніторингу як науки. Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах глобалізаційних змін: зб. мат. VIII міжн. наук.-практ. конф.; 08 грудня 2022 року. К.: КНЕУ, 2022. С. 187 — 190.; Ловінська Л. Г. Визначення предмету фінансового моніторингу як різновиду фінансового контролю/ Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України [Електронний ресурс]: Збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції; 8 грудня 2023 р. — К.: КНЕУ, 2023. — 258 с., с. 19 — 22. URL: https://drive.google.com/file/d/15s_4NxsfjBMqleAD2V0NorW7XAonlX_K/view

Щодо визначення кола питань і розкриття їх сутності в частині процедурних аспектів проведення фінансового моніторингу, а саме методичного забезпечення та організації, розробники курсу не мали жодних перешкод, спираючись на визначений алгоритм, порядок дій та інституційні механізми, закладені стандартами FATF⁷ Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»⁸ від 06.12 2019 № 361-IX та низкою підзаконних актів міністерств і відомств — регуляторів у сфері фінансового моніторингу.

Проблемою при розробленні програми дисципліни «Фінансовий моніторинг» є та обставина, що здобувачам освіти необхідно засвоїти цілий комплекс знань не тільки з власне фінансового моніторингу, а й з міжнародного та національного законодавства, що регулює сфери діяльності, які підпадають під фінансовий моніторинг, зокрема з протидії тероризму та його фінансуванню. При цьому слід зазначити, що, як правило, такий розріз є не традиційним для підготовки фахівців в рамках економічних спеціальностей, зокрема спеціальності 071 «Облік і оподаткування», та притаманний правоохоронній та юридичній сферам освіти.

Тож, враховуючи потребу формування цілісної системи знань майбутніх фахівців з фінансового моніторингу та фінансових розвідників, до програми дисципліни була включена проблематика транснаціональної організованої злочинності, міжнародного тероризму, нових видів злочинності у кіберпросторі, які породжують брудні доходи та за рахунок яких фінансується злочинна діяльність, в тому числі тероризм.

Концепт формування програми дисципліни «Фінансовий моніторинг» наведено у Додатку А.

Слід зазначити, що авторами вже досліджувались змістовні підходи до розкриття генезису тероризму в міжнародному плані, його прояви в Україні, сучасні тенденції його поширення та запропоновано тематичне наповнення означеного напрямку для студентів, які вивчають курс фінансового моніторингу на освітньо-професійній програмі «Фінансовий моніторинг і аналіз» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»⁹. Водночас окремого дискурсу вимагає коло питань щодо добору та аналізу міжнародних та національних нормативно-правових актів, які

⁷Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдження зброї масового знищення. Відповідно до рішення Пленарного засідання FATF від березня 2022 року. — URL: https://fii.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20_March%202022_FINAL_.pdf

⁸ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12 2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

⁹ Ловінська Л. Г. Грабовий В. В. Висвітлення проблематики тероризму та його фінансування в процесі підготовки фахівців з фінансового моніторингу. *Фінанси України*, 2024, №5, с. 111 — 128

є ключовими в такому аспекті і потребують ретельного вивчення студентами.

Мета: на основі ретроспективного аналізу становлення та функціонування системи нормативно-правового регулювання протидії тероризму та його функціонуванню на глобальному та національному рівні визначити концептуальні підходи до висвітлення означених питань в курсі дисципліни «Фінансовий моніторинг» для здобувачів освіти, які опановують даний фах в рамках економічних спеціальностей, зокрема спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

- дослідити, як відбувалось становлення та розвиток міжнародної правової системи протидії тероризму та його фінансуванню; розглянути ключові нормативно-правові акти у цій царині, ухвалені протягом XX та XI століть;
- розглянути організаційні засади законотворчої роботи щодо боротьби з міжнародним тероризмом на глобальному рівні;
- висвітлити основні положення Стандартів FATF щодо протидії фінансуванню тероризму та запровадження цільових фінансових санкцій;
- провести аналіз законодавства України у сфері запобігання та протидії тероризму та цільових фінансових санкцій, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, а також виявити вплив на його розбудову міжнародних нормативно-правових актів;
- представити результати вирішення вище викладених завдань у вигляді конструкту представлення міжнародного та національного законодавства щодо протидії тероризму та його фінансуванню в курсі з дисципліни «Фінансовий моніторинг» для здобувачів освіти з економічних спеціальностей в рамках освітніх програм, де здійснюється поглиблене вивчення фінансового моніторингу.

Міжнародне законодавство щодо протидії тероризму та його фінансуванню

Світова спільнота намагається протидіяти тероризму зокрема через механізм міжнародних санкцій та ненадання політичного притулку емігрантам, які мають прямі або опосередковані зв'язки з терористичними організаціями.

Одна з перших спроб такої протидії відбулася у 1934 році після вбивств в Марселі короля Югославії Олександра I Карагеоргійовича і французького міністра закордонних справ Луї-Жана Барту та міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького у Варшаві. Польща виступила в Лізі Націй з вимогою застосувати міжнародні санкції проти

тероризму¹⁰. Йшлося насамперед про ненадання політичного притулку емігрантам.

У подальшому після другої світової війни розпочалася робота по створенню міжнародного законодавства щодо протидії тероризму. Одним з перших документів глобального рівня спрямованих на визначення принципів міжнародного права у відкритому морі стала багатостороння Женевська конвенція про відкрите море¹¹ укладена 29 квітня 1958 року. У Женевській конвенції Конференція ООН з морських питань, яка проходила з 24 лютого по 27 квітня 1958 року, задекларувала, що такими принципами є свобода судноплавства, свобода рибальства, свобода прокладати підводні кабелі та трубопроводи, свобода літати над відкритим морем. Крім того, вона містила низку статей, які визначають загальні засади боротьби з тероризмом у відкритому морі — піратством.

Наступним документом епохального рівня стала Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден¹², укладена державами-учасницями Міжнародної конференції з повітряного права, яка проходила 16 грудня 1970 року в м. Гаазі (Нідерланди). У ній визначається саме поняття злочину захоплення повітряних суден та правові дії держав, на території яких знаходяться особи, що вчинили злочини. Конвенція зобов'язує державу або видати злочинця, або покарати його.

Монреальська конвенція про боротьбу з незаконними діями, спрямованими проти цивільної авіації¹³, укладена 23 вересня 1971 року, встановлює, які саме дії підпадають під злочин проти цивільної авіації та засади співробітництва держав у боротьбі проти терористичних актів у цій сфері.

14 грудня 1973 року була прийнята Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів¹⁴. В цьому документі визначено коло осіб, які користуються міжнародним захистом, зокрема це глави держав, у тому числі кожний член колегіального органу, який виконує функції глави держави згідно з конституцією відповідної держави, глави урядів чи міністри закордонних справ, будь-які представники чи службові особи держави, чи інші агенти міжурядової міжнародної організації, а також члени сімей, що проживають з названими категоріями осіб, коли

¹⁰ Загадка марсельського вбивства. Світова історія. Інтернет видання «Аргумент», 2019. 10. 15. 07:22 — URL: <https://argumentua.com/stati/zagadka-marselskogo-ubiistva/>

¹¹ Конвенція про відкрите море. 24.02.1958 — 27.04.1958 Конференція Об'єднаних Націй з питань морського права — URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140656_529180

¹² Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден. Гаага, 16 грудня 1970 року — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_167#Text

¹³ Конвенція про боротьбу з незаконними діями, спрямованими проти цивільної авіації. Монреаль, 23 вересня 1971 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165#Text

¹⁴ Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів. 14 грудня 1973 року. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389#Text

проти них, їх офіційних приміщень або житлового приміщення чи транспортних засобів було вчинено злочин; види злочинів, які можуть бути здійснені проти таких осіб (вбивство, насильницький напад, загроза або спроба нападу тощо), заходи по запобіганню та протидії таким злочинам та механізми міжнародного співробітництва у цій сфері.

26 січня 1977 року в Страсбурзі після детального обговорення питання в органах Ради Європи, була підписана конвенція про запобігання тероризму¹⁵, відповідно до якої кожна країна, що приєдналася вживає заходів, які можуть бути необхідними для поліпшення й розвитку співробітництва між національними органами з метою запобігання терористичним злочинам та їхнім негативним наслідкам, зокрема, шляхом:

- а) здійснення обміну інформацією;
- б) удосконалення фізичного захисту осіб й об'єктів;
- с) поліпшення навчання й планів координації дій на випадок надзвичайних громадських ситуацій.

У конвенції вводяться поняття «публічне підбурювання до вчинення терористичного злочину», «залучення до тероризму», «навчання тероризму» та трактуються дії, які позначені цими термінами, як такі, що відповідальність за них має наступати безвідносно до фактичного вчинення терористичного злочину. Відповідальність за такі дії має бути передбачена національним законодавством. Крім того, держави мають вживати заходів, які можуть бути необхідними для захисту й підтримки жертв тероризму, здійсненого на їх території, зокрема, надання фінансової допомоги й компенсації жертвам тероризму та близьким членам їхніх сімей.

У 1999 р. була прийнята Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму¹⁶. Згідно зі ст. 8 Конвенції «кожна держава застосовує для цілей можливої конфіскації відповідно до принципів внутрішнього права заходи для того, щоб визначити, виявити, заблокувати або арештувати будь-які кошти, що використовуються або виділені з метою вчинення злочинів, які входять у сферу дії Конвенції, а також кошти, отримані в результаті таких злочинів.

Кожна відповідна держава-учасниця може розглянути питання про укладення угод про розподіл з іншими державами на регулярній основі або у кожному конкретному випадку коштів, отриманих у результаті конфіскації, а також розглядає можливість створення механізмів, за допомогою яких кошти, отримані в результаті конфіскацій, використовувалися б для виплати компенсацій постраждалим від злочинів або членам їх сімей».

¹⁵ Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Страсбург, 26 січня 1977 року Страсбург. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

¹⁶ Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 15 грудня 1997 року (995_374) Конвенцію ратифіковано із заявою Законом України N 149-IV (149-15) від 12.09.2002. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text

У рамках Конвенції були розроблені практичні заходи зі створення ефективної системи контролю за фінансовими потоками як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівнях. Про пріоритетність такого напряму міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом свідчить Резолюція 1373¹⁷, прийнята Радою Безпеки ООН 28 вересня 2001 р. на 4385-му засіданні, яка серед основних заходів протидії тероризму визначила спільні дії з ліквідації його фінансових потоків. У ній зазначається, що «всі держави мають:

а) попереджати [*заобігати*] та зупиняти фінансування терористичних актів;

б) ввести кримінальну відповідальність за умисне передання або збирання коштів будь-якими методами, прямо або опосередковано, їх громадянами або на їх території для використання (або з наміром використання) на вчинення терористичних актів;

в) негайно заблокувати кошти та інші фінансові активи або економічні ресурси осіб, які вчиняють або намагаються вчинити терористичні акти, або беруть участь у вчиненні терористичних актів, або сприяють їх вчиненню; організацій, які прямо чи опосередковано перебувають у власності або під контролем таких осіб, а також осіб і організацій, що діють від імені чи за наказом таких осіб і організацій, включаючи кошти, отримані або набуті за допомогою власності, що прямо чи опосередковано перебувають у власності або під контролем таких осіб і пов'язаних з ними осіб та організацій;

г) заборонити своїм громадянам або будь-яким особам та організаціям на своїй території надання будь-яких коштів, фінансових активів, економічних ресурсів або фінансових та інших відповідних послуг, прямо чи опосередковано, для використання в інтересах осіб, які вчиняють або намагаються вчинити терористичні акти, або беруть участь у вчиненні терористичних актів, або сприяють їх вчиненню; організацій, що прямо або опосередковано перебувають у власності або під контролем таких осіб, а також осіб і організацій, що діють від імені або за наказом таких осіб».

ООН виступає одним з ключових центрів глобальної боротьби з тероризмом. В 1973 року при ООН створений спеціальний комітет з тероризму, який працює у трьох напрямках:

- вироблення та узгодження правових норм; підготовка міжнародних договорів і конвенцій з питань тероризму;
- встановлення та дослідження причин тероризму;
- розроблення заходів запобігання з тероризмом.

¹⁷ Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. N 1373. Ухвалено Радою Безпеки ООН на її 4385-му засіданні, 28 вересня 2001 року, затверджено постановою Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. N 1800 — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1800-2001-%D0%BF/print>

Так, в рамках системи ООН було підготовлено вісімнадцять універсальних документів щодо боротьби з міжнародним тероризмом, що стосуються конкретних видів терористичної діяльності.

У вересні 2006 року держави-члени ООН ухвалили Глобальну контртерористичну стратегію ООН, яка представляє собою загальний стратегічний та оперативний підхід до боротьби з тероризмом¹⁸.

Глобальна контртерористична стратегія ООН, викладена в резолюції та Плані дій, що додається до неї (A/RES/60/288), складається з чотирьох компонентів, а саме:

Компонент I: заходи по усуненню умов, що сприяють поширенню тероризму

Компонент II: заходи по запобіганню тероризму та боротьби з ним

Компонент III: заходи щодо посилення потенціалу держави по запобіганню тероризму и боротьби з ним и зміцненню ролі ООН у цій сфері

Компонент IV: заходи по забезпеченню всебічної поваги до прав людини і верховенства права як фундаментальної основи для боротьби з тероризмом

Кожні два роки Генеральна Асамблея ООН переглядає Глобальну контртерористичну стратегію, намагаючись врахувати виклики та пріоритети держав-членів у боротьбі з тероризмом. Перегляд Стратегії дає можливість державам-членам відновити міжнародні зобов'язання щодо багатосторонніх зусиль у боротьбі з тероризмом, оцінити прогрес у реалізації Стратегії за останні два роки та визначити подальші сфери, які потребують уваги протягом наступних двох років.

У червні 2023 року країни-члени провели восьмий перегляд Стратегії. У своїй доповіді Генеральний секретар ООН з цього приводу відмітив, що протидія фінансуванню тероризму залишається першочерговим завданням для держав-членів та ООН. «Терористичні групи — зазначено в доповіді — продовжують використовувати для фінансування своєї діяльності законні та незаконні способи, у тому числі зловмисне використання законних комерційних підприємств та некомерційних організацій, збір пожертв, краудфандинг та отримання доходів від злочинної діяльності, включаючи вимагання, викрадення людей, незаконну торгівлю та контрабанду. Вони шукають новаторські шляхи, використовують нові фінансові інструменти та експлуатують ігрові онлайн-платформи для залучення засобів за допомогою віртуальних активів та незамінних токенів. Усе частіше як платформи для фінансування тероризму використовуються соціальні мережі та інші технології, що може включати використання зашифрованих повідомлень і дарквеба»¹⁹.

¹⁸ The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy (A/RES/60/288) — URL: <https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy>

¹⁹ G. Countering the financing of terrorism and its nexus with organized crime/ Activities of the United Nations system in implementing the United Nations Global Counter-Terrorism Strategy Report of the Secretary-General

«Краудфандинг» — це спосіб залучити кошти для росту і розвитку проекту, ініціативи, підприємства або програми за рахунок внесків від великої кількості сторонніх осіб, які можуть бути не пов'язані ані з самим проектом, ані з професійним бізнес-інвестуванням. Для засновника це безризикові кошти, оскільки залучаються вони на добровільній основі від небайдужих до можливого проекту людей. (Джерело: <https://buduysvoe.com/publications/kraudfandyng-shcho-ce-take-i-yak-vin-prasyuye-v-ukrayini>).

«Дарквеб» — це закритий інтернет-простір, доступ до якого не можна отримати за допомогою мережевих програм. Не можна просто зайти в найтемніший куточок інтернет, відкривши нову вкладку в своєму браузері. Потрібне спеціальне програмне забезпечення, таке як «Тог» або «I2P». Хоч принцип роботи даних програм різний, суть одна — замаскувати користувача від чужих очей і одночасно відкрити доступ до того, що вже було замасковано.

У контексті посилення терористичної загрози в останні роки та зміни типологій фінансування тероризму Рада Безпеки ООН прийняла низку резолюцій з метою протидії новим способам фінансування тероризму, у тому числі шляхом встановлення зв'язків між терористами та організованими злочинними групами з метою одержання вигоди.

Зокрема, в резолюції ООН 2133 (2014) наголошується на необхідності розроблення та проведення на міждержавному рівні заходів щодо запобігання викраденню людей та захопленню заручників терористами з метою мобілізації фінансових ресурсів, отриманих як викуп, та використання для підкупу з ціллю політичних уступок²⁰.

У резолюції 2178 (2014) підкреслюється необхідність припинення потоку іноземних бойовиків-терористів, фінансування та надання підтримки терористичним групам в Іраку та розглядаються заходи щодо недопущення отримання терористами вигоди з транснаціональної організованої злочинності²¹.

Резолюція 2199 (2015), присвячена питанням про вжиття заходів щодо припинення торгівлі нафтою, що здійснюється Ісламською державою Ірак та Леванту (ІДІЛ, відомим також як «Даіш»), Фронтом «Ан-Нусра» (ФАН) та іншими особами, групами, підприємствами та організаціями, пов'язаними з «Аль-Каїдою». Дохід від такої торгівлі є одним з джерел фінансування тероризму. Зазначено, що нафтові родовища та пов'язана з ними інфраструктура, а також інші об'єкти інфраструктури

Seventy-seventh session Agenda item 121 The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy 2 February 2023/ A/77/718 /p. 14/46 — 14/47 — URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/033/29/pdf/n2303329.pdf?token=hv8klwQJ6xseoOcpIy&fe=true>

²⁰ Threats to international peace and security caused by terrorist acts. S/RES/2133 (2014)/27 January 2014/ URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2014>

²¹ Threats to international peace and security caused by terrorist acts. / S/RES/2178 (2014)/24 September 2014/ URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2014>

ктури, такі як греблі та електростанції, що знаходяться під контролем ІДІЛ, ФАН та, можливо, інших осіб, груп, підприємств та організацій, пов'язаних з «Аль-Каїдою», поряд з вимаганням, приватними іноземними пожертвуваннями, викраденням людей з метою отримання викупу та крадіжкою грошей на контрольованій ними території є для цих груп джерелом значної частки надходжень, за рахунок яких фінансується їх діяльність з вербування поповнення своїх рядів та організації терористичних актів. Крім того, резолюція підкреслює, що терористичні групи Іраку і Сирії безпосередньо чи опосередковано беруть участь у розграбуванні предметів культурної спадщини та їх незаконного вивезення з місць археологічних розкопок, музеїв, бібліотек, архівів та з інших об'єктів у цих країнах. Такі суб'єкти отримують дохід, за рахунок якого також фінансується їх діяльність. Тож, з метою припинення їх злочинної діяльності потрібно розробляти та реалізовувати заходи спрямовані на запобігання одержанню терористичними групами в Іраку та Сирії вигід від торгівлі нафтою, антикваріатом та заручниками²².

У резолюції 2253 (2015) Ради Безпеки розширено набір санкцій і передбачено жорсткіші санкційні заходи щодо «Аль-Каїди», зроблено особливий наголос на ІДІЛ, і намічено зусилля щодо ліквідації каналів її фінансування та підтримки²³. Змінний характер загрози, яку представляє ІДІЛ, знайшов додаткове відображення в резолюції 2331 (2016), яка спрямована на припинення використання як джерела фінансування тероризму доходів від торгівлі людьми та актів сексуального та гендерного насильства²⁴, у резолюції 2347 (2017) — на попередження торгівлі та незаконного обороту культурних цінностей, що з'явилися в обороті в контексті збройних конфліктів, особливо через посередництво терористичних груп, у тому числі шляхом заборони транскордонної торгівлі такими незаконно отриманими предметами²⁵.

У резолюції 2462 (2019) Рада Безпеки ООН висловила занепокоєння у зв'язку з потоками фінансових коштів, що спрямовуються терористам, і вказала на необхідність припинення всіх форм фінансування тероризму²⁶.

На виконання резолюції 2462 (2019) ООН ведеться робота з широкого кола актуальних питань, що стосуються боротьби з фінансуванням

²² Threats to international peace and security caused by terrorist acts. /S/RES/2199 (2015)/12 February 2015 — URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2015>

²³ Threats to international peace and security caused by terrorist acts. / S/RES/2253 (2015)/17 December 2015/ — URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2015>

²⁴ Resolution 2331 (2016) Adopted by the Security Council at its 7847th meeting, on 20 December 2016, S/RES/2331(2016) URL: <https://digitallibrary.un.org/>

²⁵ Resolution 2347 (2017) Adopted by the Security Council at its 7907th meeting, on 24 March 2017. S/RES/2347 (2017) — URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000249838>

²⁶ Resolution 2462 (2019) Adopted by the Security Council at its 8496th meeting, on 28 March 2019. S/RES/2462 (2019) — URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/sres24622019>

тероризму, таких як захист сектору некомерційних організацій, обмін даними фінансової розвідки, зміцнення партнерських відносин між державним та приватним секторами, проведення оцінок секторальних ризиків та інших пріоритетних напрямків, визначених FATF та регіональними органами, створеними на кшталт FATF.

Значним є і Європейське законодавство, що стандартизує протидію тероризму. Крім вище наведеної Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 року²⁷ Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09 грудня 1999 року²⁸, слід також згадати один з найважливіших європейських документів — Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005²⁹. Відповідно додатку до неї включені положення наступних документів:

1. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, підписана в Гаазі 16 грудня 1970 р.
2. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, укладена в Монреалі 23 вересня 1971 р.
3. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, прийнята в Нью-Йорку 14 грудня 1973 р.
4. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників, прийнята в Нью-Йорку 17 грудня 1979 р.
5. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу, прийнята у Відні 3 березня 1980 р.
6. Протокол про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, які обслуговують міжнародну цивільну авіацію, укладений у Монреалі 24 лютого 1988 р.
7. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, укладена в Римі 10 березня 1988 р.
8. Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі, укладений у Римі 10 березня 1988 р.
9. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, прийнята в Нью-Йорку 15 грудня 1997 р.

²⁷ Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS № 90) від 27 січня 1977 року. Ратифіковано Законом України N 2990-III (2990-14) від 17.01.2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331/print

²⁸ Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 15 грудня 1997 року (995_374) Конвенцію ратифіковано із заявою Законом України N 149-IV (149-15) від 12.09.2002. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text

²⁹ Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Дата підписання: 16.05.2005. Ратифіковано з заявами і застереженнями Законом України N 54-V (54-16) від 31.07.2006 — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

10. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, прийнята в Нью-Йорку 9 грудня 1999 р.

25–26 березня 2004 року Європейською радою за результатами саміту ЄС було прийнято ряд документів програмного характеру: Декларацію про боротьбу з тероризмом (The United Nations Security Council (2004)³⁰, Стратегічні цілі Європейського союзу у боротьбі проти тероризму (оновлений План дій)³¹ та інше. Серед головних заходів, що спрямовані на розвиток існуючого співробітництва у сфері боротьби з тероризмом, Декларація передбачає активізацію співпраці між Європолем, Євроюстом, розвідувальними структурами країн-членів ЄС та Радою керівників поліцейських підрозділів країн ЄС.

Питання протидії фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення у Стандартах FATF

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering — FATF) створена за рішенням великої сімки у 1989 році. Мета її діяльності — координація та організація на глобальному рівні протидії відмиванню доходів отриманих злочинним шляхом.

У 2001 році FATF поширила свій мандат на боротьбу з фінансуванням тероризму та видала у жовтні того року вісім спеціальних рекомендацій щодо протидії фінансуванню тероризму.

Розвиток та модифікація методів відмивання грошей обумовили всебічний перегляд FATF своїх Рекомендацій у червні 2003 року.

У жовтні 2004 року FATF видала Дев'яту спеціальну рекомендацію з протидії фінансуванню тероризму.

У лютому 2012 року FATF переглянула Рекомендації, щоб включити питання протидії фінансуванню зброї масового знищення в результаті чого відбулося об'єднання 9 спеціальних рекомендацій щодо протидії фінансуванню тероризму із заходами проти відмивання грошей, в результаті чого було отримано комплексний набір Рекомендацій FATF.

Рекомендації (стандарти) FATF приділяють значну увагу заходам протидії фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, направлені на організацію міжнародного протистояння та боротьби з загрозами здійснення терористичної діяльності.

³⁰ Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS № 90) від 27 січня 1977 року. Ратифіковано Законом України N 2990-III (2990-14) від 17.01.2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331/print

³¹ Про ратифікацію Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму. Закон України від 20.09.2022 № 2589-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2589-20#Text>

Зокрема рекомендаціями FATF закладена основа для розвитку законодавства у сфері протидії тероризму та його фінансуванню. Насамперед, запроваджені низка термінів та визначень, які характеризують суб'єктів у цій сфері.

Відповідно до Стандартів FATF термін «терорист» означає будь-яку особу, яка вчиняє, здійснює спробу вчинити терористичні акти будь-якими способами, прямо або опосередковано, протиправно та умисно, бере участь в якості співучасника у терористичних актах, організовує або керує вчиненням терористичних актів; або здійснює вклад у вчинення терористичних актів групою осіб, які діють зі спільною метою, якщо вклад здійснено умисно і з метою сприяння вчиненню терористичного акту, або з усвідомленням, що згадана група осіб має намір вчинити терористичний акт.

Відповідно до стандартів FATF терористичний акт є злочином, це — діяння, покликане спричинити смерть або сильні тілесні ушкодження цивільним особам, чи будь-яким іншим особам, які не беруть активну участь у військових діях під час збройного конфлікту, коли таке діяння за своїм характером чи в певному середовищі має за мету залякати населення, або примусити Уряд чи міжнародну організацію вчинити, або відмовитися від вчинення певних дій³².

Терористична організація визначається як група терористів, яка вчиняє, або прагне вчинити терористичний акт за допомогою будь-яких засобів, безпосередньо чи опосередковано, протиправно та умисно, бере участь як співучасник в терористичному акті, організовує чи іншим чином керує вчиненням терористичного акту, здійснює вклад у вчинення терористичного акту групою осіб, які діють зі спільною метою, якщо вклад здійснено умисно і з метою сприяння вчиненню терористичного акту, або з усвідомленням, що згадана група осіб має намір вчинити терористичний акт³³.

Фінансування тероризму — це фінансування терористичних актів, а також терористів та терористичних організацій³⁴.

Термін «цільові фінансові санкції» означає замороження активів та заборону надання коштів або інших активів, прямо або опосередковано, на користь визначених фізичних або юридичних осіб³⁵.

Замороження означає заборону на здійснення переказу, конвертування, розміщення чи рух будь-яких коштів чи інших активів, які є власністю чи контролюються визначеними особами чи установами на основі, та на

³² Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдження зброї масового знищення. Відповідно до рішення Пленарного засідання FATF від березня 2022 року. — URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20_March%202022_FINAL_.pdf, с. 283

³³ Там само, с. 284

³⁴ Там само, с. 48 — 49.

³⁵ Там само, с. 51 — 52

строк дії, ініційованої Радою Безпеки ООН чи відповідно до резолюцій Ради Безпеки, які застосовуються компетентним органом чи судом. В усіх випадках, заморожене майно, устаткування, засоби, кошти чи інші активи залишаються майном фізичної чи юридичної особи, які мають частку в них на момент замороження та можуть підлягати подальшому управлінню третіх сторін, або угодам, укладеним такою юридичною чи фізичною особою заздалегідь до ініціювання дії відповідно до механізму³⁶.

Так, рекомендацією 5 стандартів FATF «Злочин фінансування тероризму» визначено, що Країни повинні криміналізувати фінансування тероризму відповідно до Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та повинні криміналізувати не лише фінансування терористичних актів, але й фінансування терористичних організацій та терористів навіть за відсутності зв'язку з певним терористичним актом або актами³⁷. Країни повинні забезпечити, щоб ці злочини визначалися як предикатні до відмивання коштів.

Рекомендація 5 була розроблена з метою забезпечення держав правосудатністю переслідувати та застосувати кримінальне покарання до осіб, які здійснюють фінансування тероризму, беручи до уваги тісний зв'язок, що існує між міжнародним тероризмом та зокрема відмиванням коштів, інших фінансових кримінальних правопорушень.

Цими стандартами встановлені ознаки злочину — фінансування тероризму, які охоплюють наступні діяння: особа будь-якими засобами умисно надає або збирає кошти або інші активи, прямо або опосередковано, з незаконним наміром використати їх або з усвідомленням, що вони будуть використані, повністю або частково для вчинення терористичного акту терористичною організацією, або окремим терористом, планування, чи підготовки до, чи участі в терористичних актах, або надання чи отримання тренування з підготовки терористів.

До фінансування тероризму відносяться будь — які активи отримані як із законного, так і незаконного джерел, які направлені на організацію та здійснення терористичної діяльності.

Суворими вимогами Стандартів FATF є розповсюдження на юридичних осіб кримінальної відповідальності та застосування санкцій як на фізичних, так і юридичних осіб, в тому числі цивільної чи адміністративної конфіскації, арешту та замороження активів.

Вище наведене ілюструє, які саме положення Стандартів FATF формують правову конструкцію протидії фінансуванню тероризму та мають бути закладені в розбудову національного законодавства у цій сфері.

³⁶ Там само, с. 52 — 53

³⁷ Там само, 48 — 49

Законодавство України у сфері запобігання та протидії тероризму

Основу законодавства України у сфері протидії та боротьби з тероризмом становлять:

Конституція України,

Кримінальний кодекс України,

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» та інші закони України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а саме Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 1977 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, 1997 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, 1999 р., резолюції Ради Безпеки ООН та інших міжнародних організацій з безпеки,

укази і розпорядження Президента України,

постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України

інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Відображення вимог стандартів FATF у сфері протидії терористичній діяльності вбачаються у дефініціях Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03. 2003 року № 638-IV³⁸, яким визначено та значно розширено поняття — тероризм; активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН; технологічний тероризм; терористична діяльність; фінансування тероризму; міжнародний тероризм; терорист; терористична група; терористична організація; боротьба з тероризмом.

Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за вчинення терористичних дій, та дає інтерпретацію таких дій, а саме відповідно до ст. 258 формує визначення понять терористичний акт, інші терористичні дії, втягнення у вчинення терористичного акту; публічні заклики до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації; сприяння вчиненню терористичного акту; проходження навчання тероризму; фінансування тероризму; перетинання державного кордону України з терористичною метою³⁹.

Кримінальний кодекс України до проходження навчання тероризму відносить такі діяння як: отримання особою інструкцій, включаючи набуття знань чи практичних навичок, від іншої особи щодо виготовлення або використання вибухових речовин, вогнепальної чи іншої зброї або

³⁸ Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

³⁹ Кримінальний кодекс України. Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n372>

шкідливих чи небезпечних речовин, або щодо інших специфічних методів чи засобів з метою здійснення діяльності, яка відповідно до закону є терористичною.

В якості окремого складу злочину до терористичних діянь кримінальним законодавством (стаття 436-2. Кодексу) віднесено:

виправдання, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту,

виправдання, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України,

глорифікація (славлення, звеличення) осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань російської федерації, нерегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних повноважень на тимчасово окупованих територіях України,

виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдання, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту,

виправдання, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України.

Певною новелою у стандартизації суб'єктів терористичної діяльності, яка характеризує російську агресивну війну проти України та підтримку російською федерацією тісних взаємовідносин з терористичними державами і організаціями (Іран, Північна Корея, Талібан, Хамас та інші) є визначення у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» терміну «держава-терорист» та віднесення до терористичної діяльності пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України⁴⁰.

За цим законом держава терорист-держава, яка відкрито, з використанням власних збройних сил, інших збройних формувань, або приховано, з використанням збройних формувань, що діють від імені та (або)

⁴⁰ Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

в інтересах такої держави, вчиняє терористичні акти, акти міжнародного тероризму.

Міжнародним законодавством не встановлено термін «державо-терорист» проте міжнародними організаціями приділялась значна увага неприпустимості політики державного тероризму і будь-яких дій держав, спрямованих на піддрив суспільно-політичного ладу в інших суверенних державах.

Характеристика терміну «державо-терорист» зроблена на Женевській конференції з питань тероризму у 1987 році⁴¹.

Отже, державний тероризм має як внутрішній характер, направлений проти суспільства, держави, окремих його груп, осіб, так і зовнішній — вчинення злочинів проти інших держав, організацій, націй, національностей, релігійних груп, осіб.

Державний тероризм, направлений та здійснюється як державою загалом, так і окремими державними органами. Репресуючи, залякуючи, знищуючи, скорочуючи права і свободи, проводячи спотворену, антилюдську інформаційну та пропагандистську діяльність, державний тероризм залучає судову владу, внутрішні та контролюючі органи, військові установи та інші мілітарні організації, екстремістські реакційні релігійні та суспільні організації, тощо.

Законодавство України у сфері запобігання та протидії тероризму постійно удосконалюється, запроваджуючи нові методи та інструменти, засновані на європейському досвіді. Найновішими правовими нормами є додатковий протокол від 22.10.2015, ратифікований Україною відповідно Закону від 20.09.2022 № 2589-IX, який набрав чинність для України 01.01.2024 року⁴².

З метою посилення зусиль щодо запобігання та протидії тероризму у всіх його формах, як у Європі, так і на глобальному рівні, Конвенцію Ради Європи «Про запобігання тероризму» доповнено цим протоколом, відповідно до якого статтями 1-6 Додатку до Конвенції надані визначення з метою криміналізації діянь наступних категорій⁴³:

- «участь у терористичній організації або групі» означає участь у діяльності організації або групи з метою вчинення чи сприяння вчиненню одного або декількох терористичних злочинів цією організацією чи групою;
- «проходження навчання тероризму» означає отримання інструкцій, включаючи набуття знань чи практичних навичок, від іншої особи стосо-

⁴¹ General declaration on terrorism. Geneva 21 march 1987. URL: <https://i-p-o.org/GDT.HTM>; Кузьмін А. Одинадцять ознак країни-терориста. Росія відповідає повністю. 11 березня, 2022, 07:00 glavcom.ua URL: <https://glavcom.ua/publications/odinadcyat-oznak-krajini-terorista-rosiya-jim-povnistyu-vidpovidaje-828282.html>

⁴² Про ратифікацію Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму. Закон України від 20.09.2022 № 2589-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2589-20#Text>

⁴³ Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Дата підписання: 16.05.2005. Ратифіковано з заявами і застереженнями Законом України N 54-V (54-16) від 31.07.2006 — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

вно виготовлення або використання вибухових речовин, вогнепальної чи іншої зброї або шкідливих чи небезпечних речовин або стосовно інших специфічних методів чи засобів з метою вчинення або сприяння вчиненню терористичного злочину;

- «виїзд за кордон з терористичною метою» означає виїзд особи до держави, громадянином якої вона не є і яка не є місцем постійного проживання такої особи, з метою вчинення, сприяння або участі у терористичному злочині або здійснення чи проходження навчання тероризму;

- «фінансування виїзду за кордон з терористичною метою» означає надання або збір коштів будь-яким способом, прямо чи опосередковано, у повному розмірі або частково, що дає змогу будь-якій особі виїхати за кордон з терористичною метою, з усвідомленням, що ці кошти повністю або частково призначені для використання з цією метою;

- «організація чи сприяння іншим способом виїзду за кордон з терористичною метою» означає будь-яку дію, спрямовану на організацію або сприяння, що допомагає будь-якій особі у виїзді за кордон з терористичною метою, з усвідомленням, що така допомога слугує терористичним цілям.

Враховуючи загрози терористичної діяльності, політика України щодо запобігання та протидії тероризму і його фінансуванню, формується на основі попередження виникнення терористичних актів та інших небезпечних факторів на ранішньому етапі, використовуючи новітні методи та інструментарії.

Основна мета вчинення терористичного акту — поширення чи нагнітання загального страху, паніки, провокації, репресії, організованого чи індивідуального насильства з боку влади, організацій, індивідів має політичний, суспільний чи економічний негативний вплив на функціонування держави, громади, супроводжується утиском і обмеженнями свобод, має сильний психологічний, фізичний чи емоційний вплив, направлений на зміну поведінки, устрою, правил існування.

Тож метою удосконалення чинного законодавства є необхідність зміни суспільних правовідносин, внутрішньої політики, посилення взаємодії державних органів у системі як внутрішніх, так і зовнішніх правовідносин, зосередження особливої уваги на питаннях міжнародного співробітництва держави за новими напрямками протидії проявам тероризму, координації і узгодження дій, враховуючи те, що суб'єктом тероризму є окремі особи, спеціалізовані терористичні організації, держави, міждержавні утворення.

На виконання 5-тої та 6-тої Рекомендацій FATF Законом України «Про боротьбу з тероризмом»⁴⁴ встановлена відповідальність за сприяння терористичній діяльності.

⁴⁴ Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

Зокрема, керівники та посадові особи підприємств, установ і організацій, а також громадяни, які сприяли терористичній діяльності, несуть відповідальність за:

- ❖ фінансування терористів, терористичних груп (терористичних організацій),

- ❖ надання або збір коштів безпосередньо чи опосередковано з наміром використання їх для вчинення терористичних актів чи кримінальних правопорушень терористичної спрямованості,

- ❖ проведення операцій з коштами та іншими фінансовими активами.

До таких коштів та фінансових активів належать активи, одержані або придбані з використанням об'єктів власності, що безпосередньо чи опосередковано перебувають у власності чи під контролем юридичних і фізичних осіб, які:

- сприяють тероризму, або є пов'язаними з такими особами

- надавали кошти, інші фінансові активи чи економічні ресурси, відповідні послуги безпосередньо чи опосередковано для використання в інтересах

- фізичних осіб, які вчиняють терористичні акти або сприяють чи беруть участь у їх вчиненні,

- юридичних осіб, майно яких безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму

- вчиняли чи намагалися вчинити терористичні акти чи кримінальні правопорушення терористичної спрямованості або брали участь у їх вчиненні чи сприяли вчиненню

- мають майно, що безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму

- діють від імені чи за вказівкою терористів або осіб, що сприяють тероризму.

До осіб, що діють від імені чи за вказівкою терористів або осіб, що сприяють тероризму, належать особи, які:

- ✓ брали участь у вчиненні терористичних актів,

- ✓ вербували фізичних осіб для заняття терористичною діяльністю,

- ✓ сприяли встановленню каналів постачання зброї терористам та переміщенню терористів через державний кордон України,

- ✓ переховували осіб, які фінансували, планували, підтримували чи вчиняли терористичні акти або кримінальні правопорушення терористичної спрямованості,

- ✓ використовували територію України з метою підготовки чи вчинення терористичних актів або кримінальних правопорушень терористичної спрямованості проти інших держав або іноземців.

Національне законодавство України у сфері боротьби з тероризмом запроваджує правові норми Стандартів FATF, враховуючи нові виклики

сьогодення, направляє зусилля України на розвиток суспільних правовідносин, що регулюють цю сферу.

Цільові фінансові санкції, пов'язані з тероризмом та фінансуванням тероризму

Важливим засобом боротьби з тероризмом та його фінансуванням є санкції. Шоста Рекомендація FATF «Цільові фінансові санкції, пов'язані з тероризмом та фінансуванням тероризму» встановлює обов'язок країн запроваджувати режим цільових фінансових санкцій з метою виконання Резолюцій Ради Безпеки ООН щодо запобігання та протидії тероризму та фінансуванню тероризму⁴⁵. Резолюції встановлюють вимоги до країн негайно заморожувати кошти або інші активи та забезпечити, щоб ні кошти, ні активи не надавалися, прямо або опосередковано, на користь будь-якої фізичної або юридичної особи, визначеної Радою Безпеки ООН відповідно до Розділу VII Статуту ООН⁴⁶, включаючи Резолюцію РБ ООН 1267 (1999)⁴⁷ та наступні резолюції, визначені відповідно до Резолюції РБ ООН 1373 (2001)⁴⁸.

Відповідно до Резолюції РБ ООН 1267 (1999) та наступних резолюцій включення до переліку осіб, пов'язаних з терористичною організацією «Аль-Каїда», здійснюється Комітетом 1267, а включення з переліку осіб, пов'язаних з рухом «Талібан», та загрозами республіці Афганістан здійснюється Комітетом 1988. При цьому обидва Комітети діють відповідно до Розділу VII Статуту ООН. За Резолюцією 1373 (2001) включення до переліку осіб на національному та наднаціональному рівнях здійснюється країною або країнами, які діють за власною ініціативою або за запитом іншої країни, якщо країна, яка одержала запит, погоджується, що, згідно з відповідними правовими принципами, вимога щодо включення ґрунтується на достатніх підставах або існує обґрунтована підозра, що запропонована до включення особа відповідає критеріям щодо включення Резолюції 1373 (2001).

⁴⁵ Про виконання резолюцій Ради Безпеки ООН 1267 (1999) щодо руху «Талібан» (Афганістан) Постанова Кабінету міністрів України від 11 квітня 2001 р. N 351 (із змінами) С. 45 — 48 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2001-%D0%BF/print>

⁴⁶ Статут ООН. Видано Департаментом громадської інформації ООН. Представництво ООН в Україні. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

⁴⁷ Про виконання резолюцій Ради Безпеки ООН 1267 (1999) щодо руху «Талібан» (Афганістан) Постанова Кабінету міністрів України від 11 квітня 2001 р. N 351 (із змінами) С. 45 — 48 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2001-%D0%BF/print>

⁴⁸ Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. N 1373. Ухвалено Радою Безпеки ООН на її 4385-му засіданні, 28 вересня 2001 року, затверджено постановою Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. N 1800 — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1800-2001-%D0%BF/print>

Шоста рекомендація FATF застосовується до усіх чинних та наступних резолюцій після Резолюції 1267 (1999) та будь-яких майбутніх Резолюцій Ради безпеки ООН, які встановлюють цільові фінансові санкції за фінансування тероризму. Наступними резолюціями після резолюції 1267 (1999) є: 1333 (2000), 1363 (2001), 1390 (2002), 1452 (2002), 1455 (2003), 1526 (2004), 1617 (2005), 1730 (2006), 1735 (2006), 1822 (2008), 1904 (2009), 1988 (2011), 1989 (2011). Одночасно Стандартами FATF передбачено застосування вимог інших конвенцій, які містять вимоги щодо арешту або конфіскації активів отриманих від скоєння інших злочинів, які є пов'язаними, або похідними від вимог Конвенцій ООН. Наприклад, Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1998) (Віденська Конвенція) та Конвенції ООН по боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю (2000) (Палермська Конвенція), Міжнародна конвенція по боротьбі з фінансуванням тероризму (1999), які містять вимоги щодо замороження, арешту та конфіскації активів в рамках протидії транснаціональній злочинності.

Резолюцією РБ ООН 1267 (1999) визначено умови застосування санкцій до будь-якої фізичної або юридичної особи, яка бере участь у фінансуванні, плануванні, сприянні, підготовці або вчиненні діянь або діяльності, спільно з, під іменем, від імені, за підтримки; постачанні, продажі або перевезенні зброї та пов'язаних матеріалів, найми, а також іншим чином надання підтримки діянням або діяльності Аль-Каїди та Талібану, або будь-якому її осередку, філії, групі, що відділилася або походить від неї, або, які діють від їх імені або за їх дорученням⁴⁹.

Резолюція РБ ООН 1373 (2001) визначає більш широкий спектр застосування санкцій, що розповсюджуються на невизначене коло осіб, які мають відношення до терористичної діяльності чи фінансування тероризму⁵⁰. Стандартами FATF визначено, що застосуванню фінансових санкцій підлягає⁵¹:

- будь-яка фізична або юридична особа, яка вчинює або здійснює спробу вчинити терористичні акти, або яка бере участь чи сприяє вчиненню терористичних актів,

⁴⁹ Про виконання резолюцій Ради Безпеки ООН 1267 (1999) щодо руху «Талібан» (Афганістан) Постанова Кабінету міністрів України від 11 квітня 2001 р. N 351 (із змінами) С. 45 — 48 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2001-%D0%BF/print>

⁵⁰ Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. N 1373. Ухвалено Радою Безпеки ООН на її 4385-му засіданні, 28 вересня 2001 року, затверджено постановою Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. N 1800 — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1800-2001-%D0%BF/print>

⁵¹ Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдження зброї масового знищення. Відповідно до рішення Пленарного засідання FATF від березня 2022 року. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20_March%202022_FINAL_.pdf

- будь-яка установа, якою володіє або яку контролює, прямо або опосередковано, будь-яка фізична або юридична особа, яка здійснює терористичну діяльність,
- будь-яка фізична або юридична особа, яка діє від імені або за дорученням будь-якої фізичної або юридичної особи, яка здійснює терористичну діяльність.

Відповідно до країн встановлюються наступні вимоги:

- запобігати й припиняти фінансування терористичних актів;
- увести кримінальну відповідальність за навмисне надання або збір коштів, будь-якими методами, прямо, або опосередковано, їх громадянами, або на їхній території з наміром щодо використання коштів, або при усвідомленні того, що вони будуть використані для здійснення терористичних актів;
- невідкладно блокувати кошти та інші фінансові активи або економічні ресурси, включаючи кошти, які отримані, або придбані через власність, яка прямо, або опосередковано знаходиться у володінні, або під контролем осіб, які —
 - здійснюють, або намагаються здійснити терористичні акти,
 - беруть участь у вчиненні терористичних актів, або сприяють їхньому вчиненню;
- організацій, які —
 - прямо, або опосередковано перебувають у власності, або під контролем таких осіб;
- осіб та організацій, які —
 - діють від імені, або за вказівкою таких осіб й організацій;
- заборонити своїм громадянам або будь-яким особам і організаціям на своїй території надання будь-яких коштів, фінансових активів, або економічних ресурсів, або фінансових чи інших відповідних послуг, прямо, або опосередковано, для використання в інтересах осіб, які:
 - здійснюють, або намагаються вчинити терористичні акти,
 - сприяють, або беруть участь у їхньому вчиненні, організацій, я
 - прямо, або опосередковано перебувають у власності, або під контролем таких осіб,
 - діють від імені або за дорученням таких осіб;
- утримуватися від надання в будь-якій формі підтримки — активної або пасивної — організаціям, або особам, які задіяні в терористичних актах, в тому числі шляхом припинення вербування членів терористичних груп та ліквідації каналів постачання зброї терористам;
- вжити необхідних заходів для запобігання вчиненню терористичних актів, в тому числі шляхом раннього попередження інших країн шляхом обміну інформацією;
- відмовляти в притулку тим, хто фінансує, планує, підтримує або здійснює терористичні акти, або надає притулок;

➤ не допускати, щоб ті, хто фінансує, планує, сприяє або здійснює терористичні акти, використовували свою територію в цих цілях проти інших країн, або їх громадян;

➤ забезпечити, щоб будь-яка особа, яка приймає участь у фінансуванні, плануванні, підготовці або вчиненні терористичних актів, або в підтримці терористичних актів, була притягнута до кримінальної відповідальності, та забезпечити, щоб, крім будь-яких інших заходів щодо цих осіб, терористичні акти визначалися як суттєві кримінальні злочини у внутрішньодержавних законах і положеннях, та, щоб покарання належним чином відображало суттєвість таких терористичних актів;

➤ надавати одна одній усебічне сприяння у зв'язку з кримінальними розслідуваннями чи кримінальним переслідуванням осіб, які мають відношення до фінансування або підтримки терористичних актів, включаючи сприяння в отриманні наявних у них доказів, необхідних для такого переслідування;

➤ запобігати пересуванню терористів або терористичних груп шляхом ефективного прикордонного контролю та контролю за видачею документів, які посвідчують особу, і проїзних документів, а також шляхом попередження фальсифікації, підробки, або незаконного використання документів, котрі посвідчують особу, і проїзних документів.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 дає визначення фінансування тероризму — як надання чи збору будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або з усвідомленням можливості того, що їх буде використано повністю або частково для будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією), для організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації), сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму, перетинання державного кордону України з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій⁵².

Цим законом вводяться такі ключові поняття, як замороження активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, зупинення фінансових операцій, відомості, що формуються міжнародними організаціями або уповноваженими ними органами про організації, юридичних та фізичних осіб, пов'язаних з терористичними організаціями або терористами, а також про осіб, стосовно яких застосовано міжнародні санкції;

⁵² Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

встановлюються порядок реалізації зазначених заходів та порядок формування та включення до переліку фізичних осіб, юридичних осіб та організацій, які відповідають критеріям, визначеним резолюціями Ради Безпеки ООН.

Зазначений закон, взаємодіючи із правовими нормами Закону України «Про санкції», Кримінальним, Кримінальним процесуальним кодексами України, постановами Кабінету Міністрів України від 28.12.2001 №1800 «Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28.09.2001 №1373», іншим законодавством, створюють єдину сферу спеціального законодавства України щодо протидії тероризму та його фінансування.

Суттєвим інструментом протидії тероризму є запровадження санкцій Європейського Союзу, які ухвалює Європейська рада. Санкції США запроваджуються Управлінням з контролю за іноземними активами (Office of Foreign Assets Control – OFAC). Санкції Великобританії запроваджує Міністерство фінансів, а контроль за їх виконанням здійснює Управління із застосування фінансових санкцій (OFSI). Санкції Австралії впроваджує Міністерство закордонних справ і торгівлі (DFAT).

Для підвищення контролю за дотриманням санкцій 28 листопада 2022 р. Рада Європи вирішила визнати порушення санкцій кримінальним правопорушенням.

Формування реєстрів осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю надає змогу здійснювати профілактику та упереджати скоєння злочинів, зменшувати їх високу латентність.

Постанова Кабінету міністрів України від 22 липня 2020 р. № 622 «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції»⁵³ визначає умови ведення реєстру. До таких умов належить наявність рішення адміністративного суду про включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій, які відповідають критеріям, визначеним резолюціями Ради Безпеки ООН, відомостей, що формуються міжнародними організаціями або уповноваженими ними органами, про фізичних осіб, юридичних осіб та організації, які пов'язані з терористичними організаціями або терористами, а також про осіб, стосовно яких застосовано міжнародні санкції.

Автономний обмін інформацією та формування баз даних стосовно суб'єктів терористичної діяльності організовані на основі таких нормативно-правових актів:

Спільний наказ міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України від 01.02.2021, № 370/5/50, зареєстровано в Міністерстві

⁵³ Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції. Постанова Кабінету міністрів України від 22 липня 2020 р. № 622 — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622-2020-%D0%BF#Text>

юстиції України 02 лютого 2021 р. за № 140/35762, «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та Єдиною державною інформаційною системою у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»⁵⁴;

Наказ Міністерства фінансів України від 09.02.2021 № 68, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 березня 2021 р. за № 389/36011, «Про затвердження Порядку доведення до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, та Інструкції з унесення інформації до такого переліку»⁵⁵.

Відповідно до вказаних нормативно-правових актів в Україні формуються переліки осіб в які зокрема включаються особи, що підпадають під дію резолюції Ради Безпеки ООН від 28.09.2001 № 1373:

— Перелік осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, що формується Державною службою фінансового моніторингу України на підставі Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»,

— Перелік осіб, до яких застосовуються санкції відповідно до Закону України «Про санкції»⁵⁶.

Враховуючи вимоги кримінального законодавства, є перелік осіб, до яких судом застосовані заходи кримінального характеру у злочинах, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, або фінансуванням тероризму.

Отже, законодавством України передбачена наявність як мінімум двох переліків осіб, що пов'язані з терористичною діяльністю або фінансуванням тероризму, і це вносить неоднозначне їх застосування при організації роботи щодо упередження та протидії злочинним проявам у цій сфері.

⁵⁴ Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань та Єдиною державною інформаційною системою у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Спільний наказ міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України від 01.02.2021, № 370/5/50 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02 лютого 2021 р. за № 140/35762 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-21#Text>

⁵⁵ Про затвердження Порядку доведення до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, та Інструкції з унесення інформації до такого переліку. Наказ міністерства фінансів України від 09.02.2021 № 68 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 березня 2021 р. за № 389/36011 — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-21#Text> (дата звернення: 15.07.24)

⁵⁶ Про санкції. Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18/print> (дата звернення: 15.07.24)

Закон України від 14.08.2014 року № 1644-VII «Про санкції» базується на суверенному праві України на захист. З метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави можуть застосовуватися спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи.

Санкції можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність.

Застосування санкцій не виключає застосування інших заходів захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, її економічної самостійності, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави.

Правову основу застосування санкцій становлять Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, закони України, нормативні акти Президента України, Кабінету Міністрів України, рішення Ради національної безпеки та оборони України, відповідні принципи та норми міжнародного права.

У міжнародному праві існує декілька типів санкцій стосовно характеру і засобів впливу на терористичну діяльність:

- кримінально-правові,
- економічні,
- податкові,
- митні,
- адміністративні,
- дипломатичні,
- військові,
- санкції що діють в рамках культурних чи спортивних взаємовідносин,
- комбінація санкцій чи одночасне повне застосування.

Види санкцій відповідно до Закону України «Про санкції» наведені в Додатку Б.

Пропозиції щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій виносяться на розгляд Ради національної безпеки та оборони України Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Службою безпеки України.

Рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій щодо іноземної держави або невизначеного кола осіб певного виду діяльності (секторальні санкції), приймається Радою національної безпеки

та оборони України, вводиться в дію указом Президента України та затверджується протягом 48 годин з дня видання указу Президента України постановою Верховної Ради України. Відповідне рішення набирає чинності з моменту прийняття постанови Верховної Ради України і є обов'язковим до виконання.

Підставами застосування санкції є завдання істотної шкоди національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України, зокрема, але не виключно, шляхом:

- а) ухвалення рішення щодо збройної агресії проти України;
- б) взяття участі в ухваленні рішення (з підтримкою своїм голосом такого рішення) щодо збройної агресії проти України, якщо таке рішення ухвалювалося колегіально або кількома органами держави-агресора у взаємодії;
- в) взяття участі у підготовці, внесенні, погодженні пропозицій стосовно ухвалення рішення щодо збройної агресії проти України;
- г) взяття участі у державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні заходів, пов'язаних із прийняттям рішення про початок збройної агресії проти України;
- ґ) взяття участі в організації (у тому числі плануванні, керівництві та координації, державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні) підготовки збройної агресії проти України, а також в організації безпосередньої збройної агресії проти України;
- д) особистого взяття участі у збройній агресії проти України;
- е) взяття участі у прийнятті рішення щодо створення на захоплених в результаті збройної агресії території України окупаційної адміністрації, у фактичному створенні окупаційних адміністрацій, а також у державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні створення та функціонування таких адміністрацій;
- є) ухвалення або взяття участі в ухваленні рішення (з підтримкою такого рішення своїм голосом) про поширення юрисдикції держави-агресора чи будь-якої іншої держави на територію, яка відповідно до Конституції України входить до складу України;
- ж) взяття участі у прийнятті рішень щодо створення, а також у створенні, державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні державою-агресором підконтрольних їй самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України;
- з) взяття участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території України;

Законом встановлені критерії сприяння збройній агресії проти України, а саме:

- окупації/анексії території, яка відповідно до Конституції України входить до складу України, зокрема шляхом висловлення наміру та го-

товності використати в майбутньому (зокрема, за певних обставин) законні збройні формування для зазначеної мети,

- надання державі-агресору у користування території, цивільної або військової інфраструктури (шляхів сполучень, військових та цивільних аеродромів тощо), приміщень і територій для розміщення збройних формувань та техніки (казарм, гуртожитків, військових полігонів, баз, центрів бойової підготовки, таборів тощо), цивільної, військової чи спеціальної техніки, іншого рухомого або нерухомого майна,

- незабезпечення дотримання встановлених правил пересування та/або перетину державного кордону України,

- постачання/надання, зберігання зброї, боєприпасів, вибухових речовин, військової чи спеціальної техніки, інших засобів та знарядь здійснення збройної агресії проти України, забезпечення ремонту таких засобів і знарядь.

Також критеріями застосування санкційної політики є:

- фінансування або матеріально-технічне забезпечення діяльності держави-агресора, пов'язаної зі збройною агресією проти України чи окупацією/анексією її територій, зокрема шляхом сплати податків, зборів до державного бюджету держави-агресора, якщо загальна сума таких платежів (окрім митних) за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує еквівалент 40 мільйонів гривень для юридичної та 3 мільйонів гривень для фізичної особи, визначених за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період,

- здійснення пожертв, благодійної, спонсорської допомоги, іншої безоплатної передачі грошових коштів чи іншого майна на користь органів державної влади чи військового управління держави-агресора, юридичних та фізичних осіб, які вчиняють дії чи ухвалюють рішення, або здійснюють фінансування таких заходів, якщо сукупна упродовж року сума таких коштів чи вартість майна становить не менше 750 000 гривень за офіційним курсом Національного банку України,

- інвестування у державні облігації держави-агресора, якщо сукупна упродовж року сума інвестування становить не менше 3 мільйонів гривень за офіційним курсом Національного банку України;

Інформаційне сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зокрема шляхом:

- організації, фінансування та безпосереднього здійснення публічних дій, спрямованих на спонукання до збройної агресії проти України, геноциду Українського народу, дискримінації за ознакою громадянства України, вчинення діянь, які відповідно до норм міжнародного права та/або законодавства України мають ознаки воєнних злочинів або злочинів проти людяності,

- виправдання, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, окупації територій України, вчинення діянь, які

відповідно до норм міжнародного права та/або законодавства України мають ознаки воєнних злочинів, геноциду або злочинів проти людяності,

- глорифікацію осіб, які здійснювали збройну агресію проти України, представників збройних формувань держави-агресора, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих державою-агресором, а також представників окупаційної адміністрації держави-агресора та представників підконтрольних державі-агресору самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України,

- підтримання політики держави-агресора щодо невизнання права Українського народу на самоідентифікацію та самовизначення,

- викривлення уявлення про самобутність Українського народу та його прагнення до незалежності, що реалізується через поширення фальшивих ідеологем, в основі яких лежить завідомо хибне та маніпулятивне ототожнення українського патріотизму з «нацизмом» чи іншими людиноненависницькими ідеологіями, розпалювання ненависті до Українського народу, його культури, державної мови, національної ідентичності.

Законом передбачено створення Єдиного державного реєстру санкцій, який є інформаційно-комунікаційною системою, що забезпечує збирання, накопичення, захист, облік, відображення, оброблення та надання інформації про всіх суб'єктів, щодо яких застосовано санкції. Реєстр створюється з метою надання безоплатного публічного доступу до актуальної та достовірної інформації про всіх суб'єктів, щодо яких застосовано санкції⁵⁷. Дані Реєстру є відкритими і загальнодоступними, крім випадків, передбачених законом.

Спеціальним законом щодо застосування санкцій є Закон України від 03.03.2022 року № 2116-IX «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» яким визначено, що з метою захисту суверенітету і територіальної цілісності України, національних інтересів, національної безпеки, забезпечення її економічної самостійності, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави, у зв'язку з веденням агресивної війни, російською федерацією проти України з порушенням норм міжнародного права, вчиняючи злочини проти людства⁵⁸.

⁵⁷ Про затвердження Положення про Державний реєстр санкцій, затверджено рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 29 січня 2024, введено в дію Указом Президента України від 29 січня 2024 року № 36/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-24#Text>

⁵⁸ Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів. Закон України від 03.03.2022 року № 2116-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>

За цим Законом російська федерація — держава, яка рішенням Верховної Ради України відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3314 «Визначення агресії» від 14 грудня 1974 року визнана державою-агресором, яка здійснює збройну агресію проти України;

Відповідно до норм Закону здійснюється примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів на користь держави Україна без будь-якої компенсації (відшкодування) їх вартості, враховуючи повномасштабну агресивну війну, яку Російська Федерація розв'язала і веде проти України та Українського народу.

Рішення про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів приймається Радою національної безпеки і оборони України, вводиться в дію указом Президента України, передається:

1) у господарське відання на тимчасовій основі спеціалізованим державним підприємствам, установам, організаціям та/або господарським товариствам, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

2) в управління суб'єктам господарювання, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких належать державі, шляхом укладення договору управління майном у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Примусово вилучені відповідно до цього Закону об'єкти права власності Російської Федерації та її резидентів у вигляді коштів зараховуються до Державного бюджету України та спрямовуються до фонду ліквідації наслідків збройної агресії.

Реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції, покладено на центральний орган виконавчої влади — Агентство з розшуку та менеджменту активами (АРМА).

АРМА вживає заходів щодо виявлення та розшуку активів фізичних та юридичних осіб, зазначених у відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони України.

Щодо унеможливлення протидії санкціям, прийнятим Україною і іншими державами стосовно суб'єктів, що здійснюють терористичну діяльність, чи уникнення дій таких санкцій на міжнародному рівні, варто зазначити, що швидке запровадження кримінальної відповідальності за порушення санкцій у національні законодавства міжнародної спільноти та швидке замороження, арешт та конфіскація активів терористичних держав створить необхідні умови для цього.

Висновки

Аналіз становлення та функціонування системи нормативно-правового регулювання протидії тероризму та його функціонуванню на глобальному та національному рівні дозволив запропонувати такі концептуальні підходи до висвітлення означених питань в курсі дисципліни «Фінансовий моніторинг» для здобувачів освіти, які опановують даний фах в рамках економічних спеціальностей, зокрема спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Для опанування здобувачами освіти методології, організації та інституційних механізмів протидії тероризму важливим є формування певної системи знань щодо історичних аспектів, філософії становлення, об'єктів, суб'єктів та організаційних засад міжнародного регулювання та взаємодії між країнами у цій сфері. Вивчення міжнародних нормативно-правових актів доводить, що ключовим чинником успішної боротьби з тероризмом є не тільки правоохоронна діяльність, а й протидія його фінансуванню та міжнародне співробітництво у цій царині. Дослідження Стандартів FATF щодо протидії фінансуванню тероризму та запровадження цільових фінансових санкцій та аналіз відповідного законодавства України дозволили виявити вплив на розбудову національного законодавства міжнародних нормативно-правових актів, що дає цілісне уявлення про інтеграцію України у міжнародне правове поле.

Проведене дослідження дозволило розробити послідовність та визначити глибину розгляду питань щодо міжнародного та національного законодавства з протидії тероризму та його фінансуванню в дисципліні «Фінансовий моніторинг», які викладені у даній статті.

Список літератури

1. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS № 90) від 27 січня 1977 року. Ратифіковано Законом України N 2990-III (2990-14) від 17.01.2002 року // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331/print
2. Загадка марсельського вбивства. Світова історія. Інтернет видання «Аргумент», 2019. 10. 15. 07:22 – URL: <https://argumentua.com/stati/zagadka-marselskogo-ubiistva>
3. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден. Гаага, 16 грудня 1970 року – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_167#Text
4. Конвенція про боротьбу з незаконними діями, спрямованими проти цивільної авіації. Монреаль, 23 вересня 1971 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165#Text

5. Конвенція про відкрите море. 24.02.1958 — 27.04.1958 Конференція Об'єднаних Націй з питань морського права — URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140656__529180
6. Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів. 14 грудня 1973 року. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389#Text
7. Конвенція про кіберзлочинність, від 23.11.2001 року, ратифіковано Законом України від 07.09.2005 № 2824-IV, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text
8. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Страсбург, 26 січня 1977 року Страсбург. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text
9. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Дата підписання: 16.05.2005. Ратифіковано з заявами і застереженнями Законом України N 54-V (54-16) від 31.07.2006 — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text
10. Кримінальний кодекс України. Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n372>
11. Кузьмін А. Одинадцять ознак країни-терориста. Росія відповідає повністю. 11 березня, 2022, 07:00 glavcom.ua URL: <https://glavcom.ua/publications/odinadcyat-oznak-krajini-terorista-rosiya-jim-povnistyu-vidpovidaje-828282.html>
12. Ловінська Л. Г. Визначення предмету фінансового моніторингу як різновиду фінансового контролю / Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України [Електронний ресурс]: Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції; 8 грудня 2023 р. — К.: КНЕУ, 2023. — 258 с., с. 19 — 22. URL: https://drive.google.com/file/d/15s_4NxsfjBMqleAD2V0NorW7XAonlX_K/view
13. Ловінська Л. Г. Завдання розвитку фінансового моніторингу як науки. Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах глобалізаційних змін: зб. мат. VIII міжн. наук.-практ. конф.; 08 грудня 2022 року. К.: КНЕУ, 2022. С. 187 — 190.
14. Ловінська Л. Г. Розвиток фінансового моніторингу як науки в контексті євроінтеграції України. Фінанси України. 2022. No 11. С. 49-63.
15. Ловінська Л. Г. Грабовий В. В. Висвітлення проблематики тероризму та його фінансування в процесі підготовки фахівців з фінансового моніторингу. Фінанси України», 2024, №5, с. 111 — 128
16. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 15 грудня 1997 року (995_374) Конвенцію ратифіковано із заявою Законом України N 149-IV (149-15) від 12.09.2002. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text
17. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року. Ратифіковано Законом України N 2990-III (2990-14) від 17.01.2002 // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518

18. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

19. Про виконання резолюцій Ради Безпеки ООН 1267 (1999) щодо руху «Талібан» (Афганістан) Постанова Кабінету міністрів України від 11 квітня 2001 р. N 351 (Із змінами) С. 45 – 48 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2001-%D0%BF/print>

20. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну. Закон України від 22 травня 2022 року № 2265-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>

21. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 15.07.2024)

22. Про затвердження Положення про Державний реєстр санкцій, затверджено рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 29 січня 2024, введено в дію Указом Президента України від 29 січня 2024 року № 36/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-24#Text>

23. Про затвердження Порядку доведення до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, та Інструкції з унесення інформації до такого переліку. Наказ міністерства фінансів України від 09.02.2021 № 68 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 березня 2021 р. за № 389/36011 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-21#Text>

24. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань та Єдиною державною інформаційною системою у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Спільний наказ міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України від 01.02.2021, № 370/5/50 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02 лютого 2021 р. за № 140/35762 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-21#Text>

25. Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції. Постанова Кабінету міністрів України від 22 липня 2020 р. № 622 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622-2020-%D0%BF#Text>

26. Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. N 1373. Ухвалено Радою Безпеки ООН на її 4385-му засіданні, 28 вересня 2001 року, затверджено постановою Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. N 1800 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1800-2001-%D0%BF/print>

n1dLCAicHJvbW90ZWRFZml1bGRzIjogeyJjb2xsZWN0aW9uIjogIiIsICJyZXNvdXJjZV90eXBlljogIiJ9LCAiZGF0ZV9zZWxlY3RvciI6IHsiZGF0ZUZyb20iOiAiIiwgImRhdGVUeXBlljogImNyZWFOaW9uX2RhdGUiLCAiZGF0ZVBlcm1vZCI6ICJhbGx5ZWVycyIsICJkYXRlVG8iOiAiIn19&as=1&rg=50&so=a&m1=e&sf=title

38. Resolution 2347 (2017) Adopted by the Security Council at its 7907th meeting, on 24 March 2017. S/RES/2347 (2017) – URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000249838>

39. Resolution 2462 (2019) Adopted by the Security Council at its 8496th meeting, on 28 March 2019. S/RES/2462 (2019) – URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/sres24622019>

40. The United Nations Counter-Terrorism Complex Bureaucracy, Political Influence and Civil Liberties URL: https://www.fidh.org/IMG/pdf/9.25_fidh_final_compressed.pdf

41. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy (A/RES/60/288) – URL: <https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy>

42. Threats to international peace and security caused by terrorist acts. S/RES/2133 (2014)/27 January 2014/ URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2014>

43. Threats to international peace and security caused by terrorist acts. / S/RES/2178 (2014)/24 September 2014/ URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2014>

44. Threats to international peace and security caused by terrorist acts. /S/RES/2199 (2015)/12 February 2015 – URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2015>

45. Threats to international peace and security caused by terrorist acts. / S/RES/2253 (2015)/17 December 2015/ – URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2015>

46. U.S. Code § 1735 – Restriction on issuance of visas to nonimmigrants from countries that are state sponsors of international terrorism – URL: <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/8/1735>

Стаття надійшла до редакції 15 квітня 2024 р.

Прийнято до публікації: 29 травня 2024 р.

Опубліковано: 15 липня 2024 р.

Додаток А

**Концепт формування змісту дисципліни
«Фінансовий моніторинг» для бакалаврів**

Тема 1. Міжнародна та національна системи фінансового моніторингу

1. Глобалізація як передумова поширення транснаціональної організованої злочинності
2. Причини та тенденції розповсюдження транснаціональної організованої злочинності
3. Міжнародне співробітництво у протидії розповсюдженню транснаціональної організованої злочинності
4. FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), історія створення, мета діяльності, функції
5. Стандарти FATF, сутність та загальна характеристика
6. MONEYVAL — Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму
7. Egmont Group — Егмонтська група — об'єднання підрозділів фінансової розвідки країн
8. Становлення та формування системи фінансового моніторингу в Україні
9. Структура системи фінансового моніторингу в Україні
10. Предмет і об'єкти фінансового моніторингу
11. Метод фінансового моніторингу
12. Принципи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) активів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення

Тема 2. Тероризм та його фінансування як злочини
на міжнародному та національному рівні

1. Історичні та соціально-політичні витоки тероризму
2. Прояви тероризму в Україні. Тероризм росії проти цивільного населення України
3. Кіберзлочинність, інформаційний та інші нові види сучасного тероризму
4. Глобальний індекс тероризму
5. Міжнародне законодавство щодо протидії тероризму та його фінансуванню
6. Питання протидії фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення у Стандартах FATF
7. Законодавство України у сфері запобігання та протидії тероризму
8. Цільові фінансові санкції, пов'язані з тероризмом та фінансуванням тероризму

Тема 3. Ризик-орієнтований підхід у фінансовому моніторингу

1. Поняття ризику у фінансовому моніторингу та ризик-орієнтованого підходу

2. Застосування ризик-орієнтованого підходу спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу відповідно до Рекомендацій FATF

3. Застосування ризик-орієнтованого підходу спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу відповідно до четвертої антилегалізаційної Директива ЄС 2015/849

4. Застосування ризик-орієнтованого підходу суб'єктами первинного фінансового моніторингу відповідно до законодавства України

5. Оцінка ризиків за критеріями та розроблення критеріїв ризиків. Типи, види, ознаки ризику

Тема 4. Встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта або його відсутності

1. Ідентифікація та верифікація кінцевих бенефіціарних власників клієнтів суб'єктів первинного фінансового моніторингу

2. Визначення належності клієнта або кінцевого бенефіціарного власника клієнта до політично значущих осіб, членів їх сімей або пов'язаних з ними осіб та здійснення заходів стосовно таких клієнтів.

3. Джерела інформації про кінцевого бенефіціарного власника

4. Схематичне зображення структури власності клієнта

Тема 5. Організація первинного фінансового моніторингу

1. Повноваження та правовий статус відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу

2. Розроблення правил та програми здійснення фінансового моніторингу

3. Проведення належної перевірки клієнта суб'єктом первинного фінансового моніторингу

4. Реєстрація та подання інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу

5. Замороження активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням

6. Зупинення фінансових операцій

7. Звітність суб'єктів первинного фінансового моніторингу

Тема 6. Типології відмивання «брудних» грошей на міжнародному та національному рівнях

1. Сутність типології відмивання «брудних» грошей

2. Основні схеми відмивання грошей

3. Способи легалізації доходів

4. Фінансові піраміди.

5. Офшорні зони

6. Корпоративне шахрайство

7. Переведення коштів у готівку

8. Кібершахрайство

9. Типові схеми відмивання коштів у міжнародній практиці

Тема 7. Національна оцінка ризиків
в системі державного фінансового моніторингу

1. Сутність національної оцінки ризиків, мета її проведення та джерела інформації
2. Заходи, які проводяться за результатами національної оцінки ризиків
3. Методології НОР
4. Секторальні ризики у сфері ПВК/ФТ. Зони ризиків за секторами
5. Оцінка ризиків використання сектору НПО з метою ВК/ФТ
6. Оцінка ризиків різних організаційно-правових форм юридичних осіб

Тема 8. Імплементация міжнародних
та європейських стандартів фінансового моніторингу
в сфері легалізації ринку віртуальних активів

1. Віртуальні активи: сутність, таксономія та економіко-правові режими
2. Ризики використання віртуальних активів у злочинних процесах
3. Модернізація рекомендацій FATF щодо новітніх технологій
4. Перспективи легалізації віртуальних активів у глобальному та регіональному масштабах
5. Ризик-орієнтовний підхід у фінансовому моніторингу віртуальних активів
6. Євроінтеграційний вектор розбудови національної системи фінансового моніторингу віртуальних активів в Україні: запобігання та протидія відмиванню нелегальних доходів
7. Національна оцінка ризиків (НОР) діяльності ринку віртуальних активів та пов'язаних з ним секторів фінансового ринку

Додаток Б

**Види санкцій
відповідно до Закону України «Про санкції»
від 14.08.2014 № 1644-VI**

1) блокування активів — тимчасове позбавлення права користуватися та розпоряджатися активами, що належать фізичній або юридичній особі, а також активами, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними;

2) стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними;

3) обмеження торговельних операцій;

4) обмеження, часткове чи повне припинення транзиту ресурсів, польотів та перевезень територією України;

5) запобігання виведенню капіталів за межі України;

6) зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань;

7) анулювання або зупинення ліцензій та інших дозволів, одержання (наявність) яких є умовою для здійснення певного виду діяльності, зокрема, анулювання чи зупинення дії спеціальних дозволів на користування надрами;

8) заборона поширення медіа на території України;

9) заборона участі у приватизації, оренді державного майна резидентами іноземної держави та особами, які прямо чи опосередковано контролюються резидентами іноземної держави або діють в їх інтересах;

10) заборона користування радіочастотним спектром України;

11) обмеження або припинення надання електронних комунікаційних послуг і використання електронних комунікаційних мереж;

12) заборона здійснення публічних та оборонних закупівель товарів, робіт і послуг у юридичних осіб-резидентів іноземної держави державної форми власності та юридичних осіб, частка статутного капіталу яких знаходиться у власності іноземної держави, а також публічних та оборонних закупівель у інших суб'єктів господарювання, що здійснюють продаж товарів, робіт, послуг походженням з іноземної держави, до якої застосовано санкції;

13) заборона або обмеження заходження іноземних невійськових суден та військових кораблів до територіального моря України, її внутрішніх вод, портів та повітряних суден до повітряного простору України або здійснення посадки на території України;

14) повна або часткова заборона вчинення правочинів щодо цінних паперів, емітентами яких є особи, до яких застосовано санкції згідно з цим Законом;

15) заборона видачі дозволів, ліцензій Національного банку України на здійснення інвестицій в іноземну державу, розміщення валютних цінностей на рахунках і вкладах на території іноземної держави;

16) припинення видачі дозволів, ліцензій на ввезення в Україну з іноземної держави чи вивезення з України валютних цінностей та обмеження видачі готівки за платіжними картками, емітованими резидентами іноземної держави;

17) заборона здійснення Національним банком України реєстрації учасника міжнародної платіжної системи, платіжною організацією якої є резидент іноземної держави;

18) заборона збільшення розміру статутного капіталу господарських товариств, підприємств, у яких резидент іноземної держави, іноземна держава, юридична особа, учасником якої є нерезидент або іноземна держава, володіє 10 і більше відсотками статутного капіталу або має вплив на управління юридичною особою чи її діяльність;

19) запровадження додаткових заходів у сфері екологічного, санітарного, фітосанітарного та ветеринарного контролю;

20) припинення дії торговельних угод, спільних проектів та промислових програм у певних сферах, зокрема у сфері безпеки та оборони;

21) заборона передавання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності;

22) припинення культурних обмінів, наукового співробітництва, освітніх та спортивних контактів, розважальних програм з іноземними державами та іноземними юридичними особами;

23) відмова в наданні та скасування віз резидентам іноземних держав, застосування інших заборон в'їзду на територію України;

24) припинення дії міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

25) анулювання офіційних візитів, засідань, переговорів з питань укладення договорів чи угод;

26) позбавлення державних нагород України, інших форм відзначення;

27) заборона на набуття у власність земельних ділянок;

28) заборона діяльності на території України;

29) відмова в наданні або скасування дозволу на імміграцію, дії посвідок на постійне чи тимчасове проживання в Україні;

30) примусове повернення або примусове видворення за межі України;

31) заборона демонстрації та використання символіки терористичних організацій і груп, пропагування ідей та програмних цілей таких організацій (груп), блокування доступу до інформаційних ресурсів, які використовуються для зазначених цілей;

32) інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, встановленим Законом.